

Dr. Nurdan KORKMAZ ÇETİN

**HUKUK YARGILAMASINDA
DELİLLERİN TOPLANMASINA
ÜÇÜNCÜ KİŞİLERİN KATKIDA BULUNMA
YÜKÜMLÜLÜĞÜ VE KAÇINMA HAKKI**

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	VII
ÖNSÖZ	IX
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XXIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DELİLLERİN TOPLANMASINA ÜÇÜNCÜ KİŞİLERİN KATKIDA BULUNMA YÜKÜMLÜLÜĞÜNE VE KAÇINMA HAKKINA İLİŞKİN TEMEL BİLGİLER

§ 1. İSPAT FAALİYETİ BAĞLAMINDA DELİLLERİN TOPLANMASINA GENEL BAKIŞ.....	3
I. İspat ve Delil Kavramı	4
II. İspatın Konusu	6
III. Delillerin Toplanması Faaliyeti	9
A. Delillerin Toplanması Kavramı.....	9
B. Delillerin Toplanması ile İddia ve Somutlaştırma Yükü Arasındaki İlişki.....	14
C. Delillerin Toplanması ile İspat Yükü Arasındaki İlişki	16
D. Delillerin Toplanması ile Delil Gösterme Yükü Arasındaki İlişki.....	19
E. Delillerin Toplanmasının Diğer Usûlî İşlemlerle Bağlantısı...22	
1. Delillerin Gösterilmesi.....	24
2. Delillerin Sunulması.....	26
3. Delillerin İncelenmesi.....	28

4. Delillerin Değerlendirilmesi.....	31
F. Delillerin Toplanması ve İspat Hakkı.....	33
§2. DELİLLERİN TOPLANMASINA ÜÇÜNCÜ KİŞİNİN	
KATKIDA BULUNMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ	38
I. Delillerin Toplanmasına Üçüncü Kişinin Katkıda Bulunma	
Yükümlülüğü Kavramı.....	38
II. Üçüncü Kişinin Katkıda Bulunma Yükümlülüğünün	
Amacının Belirlenmesi.....	40
A. Yargılamanın Amacı.....	40
B. Üçüncü Kişinin Katkıda Bulunma Yükümlülüğünün Amacı.....	43
III. Üçüncü Kişinin Katkıda Bulunma Yükümlülüğünün İşlevi	46
IV. Delillerin Toplanmasına Katkıda Bulunmanın Karşı Taraf	
ve Üçüncü Kişiler Açısından Farkı	49
A. Genel Olarak.....	49
B. Hukukî Niteliği Bakımından Farklılık.....	53
C. Hukukî Sonuçları Bakımından Farklılık.....	55
V. Karşı Taraf ve Üçüncü Kişilerin Delillerin Toplanmasına	
Katkıda Bulunma Rolünün Hukukî Dayanağı	61
A. Maddî Hukuktan Kaynaklanan Katkıda Bulunma	61
B. Usûl Hukukundan Kaynaklanan Katkıda Bulunma.....	68
§3. DELİLLERİN TOPLANMASINA ÜÇÜNCÜ KİŞİNİN	
KATKIDA BULUNMA YÜKÜMLÜLÜĞÜNDEN	
KAÇINMA HAKKININ ANLAMI	74
I. Kaçınma Hakkı Kavramı	74
II. Kaçınma Hakkının Öngörülmesinin Gerekçesi ve İşlevi.....	75

İKİNCİ BÖLÜM

ÜÇÜNCÜ KİŞİLERİN KATKIDA BULUNMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

§4. DELİLLERİN TOPLANMASINA KATKIDA BULUNMA	
YÜKÜMLÜSÜ OLARAK ÜÇÜNCÜ KİŞİ	79

I. Genel Olarak.....	79
II. Üçüncü Kişi Kavramı	80
A. Temel İlke: Üçüncü Kişinin Taraf Olmaması.....	80
B. Özel Durumlar Bakımından Üçüncü Kişi Kavramının Ele Alınması	85
C. Tüzel Kişinin Temsili Bakımından Üçüncü Kişi Kavramının Ele Alınması.....	89
III. Üçüncü Kişinin Delillerin Toplanmasına Katkıda Bulunmasının Hukukî Niteliği	94
A. Genel Olarak.....	94
B. Hukukî Niteliği.....	96
C. Mahkeme ve Üçüncü Kişi Arasında Usûl Hukuku İlişkisinin Doğması.....	98
D. Hukukî Niteliğin İlgili Kişiler Bakımından Etkisi.....	99
1. Yargılamanın Taraflarına Karşı Etkisi.....	99
2. Katkıda Bulunma Yükümlülüğüne İlişkin Kararın Üçüncü Kişinin Temel Hak ve Özgürlüklerine Etkisi ...	100
IV. Üçüncü Kişinin Delillerin Toplanmasına Katkıda Bulunmasının Koşulları.....	104
A. Yargılamada Bilgi Toplanmasının Gerekliliği.....	105
1. Genel Olarak.....	105
2. Tarafın Korunmaya Değer Menfaati	105
3. Olayın Aydınlatılması Menfaati	108
B. Yükümlülüğün Üçüncü Kişi Tarafından Yerine Getirilebilir Nitelikte Olması Gerekliliği	109
1. Genel Olarak.....	109
2. Gerçek Kişilerde.....	110
a. Ergin Olmayan Üçüncü Kişinin Yükümlülüğün Yerine Getirilmesine Etkisi	110
b. Üçüncü Kişinin Akli veya Fiziksel Özelliklerinde Eksiklik Bulunmasının Yükümlülüğün Yerine Getirilmesine Etkisi	112

c. Üçüncü Kişinin Kamu Görevlisi Olmasının Yükümlülüğün Yerine Getirilmesine Etkisi	114
d. Üçüncü Kişinin Yargı Bağımsızlığının Bulunmasının Yükümlülüğün Yerine Getirilmesine Etkisi	117
3. Tüzel Kişilerde	119
a. Genel Olarak	119
b. Özel Olarak Resmî Kurumların Katkıda Bulunma Yükümlülüğü	119

§ 5. ÜÇÜNCÜ KİŞİLERİN DELİLLERİN TOPLANMASINA KATKIDA BULUNMA YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN ÇEŞİTLERİ 123

I. Genel Olarak	123
II. Bilgi Verme Yükümlülükleri	124
A. Tanık Olarak Beyanda Bulunma Yükümlülüğü	124
1. Tanık Kavramı	124
2. Tanık Olarak Beyanda Bulunmanın Şekli ve Bu Şekle Bağlı Tanığın Yükümlülükleri	127
a. Tanığın Sözlü Olarak Dinlenmesi	127
b. Tanığın Mahkeme Huzurunda Dinlenmesi	129
c. Birden Fazla Tanığın Olması Halinde Dinlenme Usûlü	132
d. Tanıkların Yüzleştirilmesi ve Tanığın Yüzleştirmeye Katlanma Yükümlülüğünün Olup Olmadığı	137
e. Tutanağın İmzalanması ve Tanığın Tutanağı İmza Yükümlülüğünün Olup Olmadığı	138
f. Tanık Olarak Dinlenilmeden Önce Hazırlık Yapma veya Belgeleri Yanında Getirme Yükümlülüğünün Olup Olmadığı	141
3. Tanık Olarak Beyanda Bulunma Yükümlülüğünün Kapsamı	143
a. Tanığın Kimliğine İlişkin Bilgiler	144

b. Tanığın Kişilerle İlişkisi ve Diğer Durumlara İlişkin Bilgiler.....	145
c. Tanığın Olaya İlişkin Algıları.....	147
4. Tanık Olarak Doğru Beyanda Bulunma Yükümlülüğü..	150
5. Tanık Olarak Beyanda Bulunma Yükümlülüğünün Sınırları.....	153
6. Tanık Olarak Beyanda Bulunmaya Bağlı Diğer Yükümlülükler	156
a. Çağrıya Uyma ve Hazır Bulunma Yükümlülüğü.....	156
i. Genel Olarak.....	156
ii. Çağrıya Uyma ve Hazır Bulunma Yükümlülüğünün Kapsamı	159
b. Yemin Etme Yükümlülüğü.....	164
i. Kural	164
ii. İstisnaları.....	167
iii. Yeminin Şekli ve Bu Şekle Bağlı Tanığın Yükümlülükleri	171
B. Bilirkişi Olarak Bilgi Verme Yükümlülüğü.....	173
1. Bilirkişi Kavramı.....	173
2. Bilirkişi Olarak Görüşünü Sunmakla Yükümlü Kişiler..	176
a. Genel Olarak	176
b. Yükümlü Kişiler	179
3. Bilirkişinin Görüşünü Sunma Yükümlülüğü	184
a. Bilirkişinin Görüşünü Sözlü veya Yazılı Olarak Sunması.....	184
b. Bilirkişinin Görüşünü Hazırlaması ve İçeriği	185
c. Bilirkişinin Görüşünü Gerçeğe Uygun Hazırlaması	190
d. Bilirkişinin Görüşünü Süresinde Sunması.....	191
4. Bilirkişi Olarak Görev Yapmaya Bağlı Diğer Yükümlülükleri	196
a. Çağrıya Uyma ve Hazır Bulunma Yükümlülüğü.....	196
b. Yemin Etme Yükümlülüğü.....	198

C. Özel Bilirkişinin (Özel Uzmanın) Bilgi Verme Yükümlülüğü Olup Olmadığının Değerlendirilmesi	199
D. Üçüncü Kişinin Diğer Bilgi ve Beyan Yükümlülükleri	202
III. İncelemeye İzin Verme Yükümlülükleri	208
A. Genel Olarak.....	208
B. Belge Delilinde İncelemeye İzin Verme Yükümlülüğü.....	208
1. Genel Olarak.....	208
2. Belge Kavramı.....	211
3. Belge Delilinde İncelemeye İzin Verme Yükümlülüğünde Özel Koşul: Belgenin Üçüncü Kişinin Erişiminde Olması.....	213
a. Genel Olarak.....	213
b. Maddî Nesnelerde.....	213
c. Özel Durum: Elektronik Verilerde	217
4. Belge Delilinde İncelemeye İzin Verme Yükümlülüğünün İçeriği.....	220
5. Belge Delilinde İncelemeye İzin Verme Yükümlülüğünün Sınırları	223
C. Keşif Delilinde İncelemeye İzin Verme Yükümlülüğü.....	227
1. Genel Olarak.....	227
2. Keşfin Konusu	229
3. Keşif Delilinde İncelemeye İzin Verme Yükümlülüğünde Erişilebilir Olma Koşulu	231
4. Keşif Delilinde İncelemeye İzin Verme Yükümlülüğünün İçeriği.....	232
a. Keşif Konusu Nesne Üzerinde İncelemeye İzin Verme	232
i. Keşif Konusu Nesne Üzerinde İncelemenin İçeriği.....	233
ii. Keşif Konusu Nesne Üzerinde İncelemenin Sınırları.....	236
b. Kişinin Bedeni Üzerinde İncelemeye İzin Verme....	240
i. Kişinin Bedeni Üzerinde İncelemenin İçeriği..	244

- ii. Özel Durum: Kişinin Ruhsal Durum veya Akıl Sağlığına İlişkin Araştırmayla Yükümlü Olması 249
- iii. Kişinin Bedeni Üzerinde İncelemenin Sınırları 254

§ 6. ÜÇÜNCÜ KİŞİLERİN DELİLLERİN TOPLANMASINA KATKIDA BULUNMA YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN UYGULAMA ALANI	259
I. Genel Olarak.....	259
II. Çekişmesiz Yargıda.....	259
III. Geçici Hukukî Korumalarda	261
IV. İcra ve İflâs Hukukuna İlişkin Yargılamalarda	264
V. Tahkim Yargılamasında.....	266

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜÇÜNCÜ KİŞİLERİN KAÇINMA HAKKI

§ 7. KAÇINMA HAKKINA İLİŞKİN HÜKÜMLERİN HUKUKİ DAYANAĞI.....	271
§ 8. KAÇINMA HAKKINA İLİŞKİN HÜKÜMLERİN KAPSAMI .	273
§ 9. KAÇINMA HAKKI SAYILMAYAN DURUM	278
I. Genel Olarak.....	278
II. Yükümlülük İçeriğinin Kabul Edilemez Olması.....	281
§ 10. KAÇINMA HAKKININ HUKUKÎ NİTELİĞİ	283
§ 11. KAÇINMA HAKKINI KULLANMANIN KOŞULLARI.....	284
I. Hak Sahibi Olunması	284
II. Kaçınma Nedenlerinin Bulunması.....	286
A. Kaçınma Nedenlerinin Ayrımı	286
B. Kişisel Nedenlerle Kaçınma Hakkının Koşulu ve Kapsamı	287
1. Koşul: Üçüncü Kişinin Tarafla Kanunda Belirtilen Düzeyde Yakın İlişki İçinde Olması	288
a. Taraf Kavramı.....	288

b. Kanundaki Yakın İlişki	289
i. Nişanlılık, Evlilik.....	289
ii. Hısımlığa Bağlı Yakın İlişkiler.....	292
iii. Koruyucu Aile ve Onların Çocukları ile Koruma Altına Alınan Çocuk.....	294
2. Kişisel Nedenlerle Kaçınma Hakkının Kapsamı	296
C. Sır Nedeniyle Kaçınma Hakkının (HMK m.249) Koşulları ve Kapsamı.....	297
1. Sır Kavramı.....	297
2. Sırların Korunmasının Önemi	299
3. Kaçınma Hakkı Bağlamında Sırların Korunmasının Amacı.....	301
4. Sır Nedeniyle Kaçınma Hakkının Koşulları	302
a. Kanunen Korunması Gereken Sır Sahibi Başka Bir Kişi Olmalı	303
b. Kanun Gereği Korunması Gereken Sır Olmalı.....	305
c. Sır Sahibi Sırrı Açıklamasına İzin Vermemiş Olmalı.....	308
5. Sır Nedeniyle Kaçınma Hakkının Bazı Türleri.....	310
a. Mesleki Sırlardan Doğan Kaçınma Hakkı ve Kapsamı	310
i. Kişisel Koşul.....	311
ii. Maddî Koşul.....	318
iii. Kapsamı	325
b. Ticarî Sırlardan Doğan Kaçınma Hakkı ve Kapsamı	326
c. Haber Kaynaklarının Gizliliğinden Doğan Kaçınma Hakkı ve Kapsamı.....	329
d. Devlet Sırlarından Doğan Kaçınma Hakkı ve Kapsamı	332
D. Menfaat İhlali Nedeniyle Kaçınma Hakkının Koşulları ve Kapsamı	334
1. Genel Olarak.....	334

2. Menfaat İhlali Nedeniyle Kaçınma Hakkının Koşulları	336
a. Doğrudan Doğruya Maddî Zarar Vermesine Neden Olacaksa	336
b. Şeref veya İtibarını İhlal Edecekse	341
c. Ceza Soruşturmasına ya da Kovuşturmasına Neden Olacaksa	342
d. Meslek veya Sanatına İlişkin Sırların Ortaya Çıkmasına Neden Olacaksa	345
i. Meslek ve Sanata İlişkin Sır Kavramı	345
ii. Meslek ve Sanata İlişkin Sır Nedeniyle Kaçınma Hakkı	347
3. Menfaat İhlali Nedeniyle Kaçınma Hakkının Kapsamı	351
E. Kaçınma Hakkının İstisnaları	353
§ 12. KAÇINMA HAKKININ İLERİ SÜRÜLMESİ	356
§ 13. KAÇINMA HAKKININ KABUL EDİLMEDİĞİ DURUMDA ÜÇÜNCÜ KİŞİNİN HAKLARI	360
I. Genel Olarak	360
II. Doğru Muamele Görme Hakkı	362
III. Ücretin Ödenmesi ve Zararın Giderilmesi Hakkı	364

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÜÇÜNCÜ KİŞİLERİN KATKIDA BULUNMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ KARARI VE YÜKÜMLÜLÜK KARARININ YERİNE GETİRİLMEMESİNİN YAPTIRIMI

§ 14. GENEL OLARAK	369
§ 15. KATKIDA BULUNMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ KARARI, KARARA İTİRAZ VE KARARIN İNCELENMESİ	370
I. Kararın Hukukî Niteliği	370
II. Kararın İçeriği	373
III. Kararın Verilmesi, Tebliği ve Sonuçları	380

IV. Yükümlülük Kararına Üçüncü Kişinin Karşı Koyması.....	384
A. Hukukî Dayanağı	384
B. İtiraz Nedenlerini İleri Sürmesi.....	385
C. Kaçınma Nedenlerini İleri Sürmesi.....	386
D. Karşı Koyma Nedenlerinin İncelenmesi	389
§ 16. KATKIDA BULUNMA YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN YERİNE	
GETİRİLMEMESİNİN YAPTIRIMI.....	394
I. Üçüncü Kişinin Yükümlülüğü Yerine Getirmemesine Bağlı Öngörülen Yaptırımlara Genel Bakış.....	394
II. Yaptırımların Hukukî Niteliği, Amacı ve Türleri	396
A. Genel Olarak.....	396
B. Zor Kullanılması	400
C. Disiplin Para Cezası.....	405
D. Disiplin Hapsi	406
E. Sebep Olunan Giderlerin Ödettirilmesi.....	407
III. Yaptırım Kararının Uygulanmasına İlişkin Temel İlkeler	408
IV. Yaptırım Kararına İlişkin Yargılama	410
SONUÇ	413
KAYNAKÇA.....	421